

Hukuk Sistemi ve Beyaz Yakalı Suçlar İlişkisi

M. Kayhan MUTLU*

Beyaz yakalı suçlar ve hukuk sistemi ilişkisi, sonuçta herhangi bir toplumun ne ölçüde demokrasi, insan hakları gibi çağdaş ilkelere bağlı olarak yönetildiği hususunda bizlere önemli rakamsal bilgiler verebilir. Bu varsayımın en önemli nedeni: sosyolojide ele alındığı şekliyle, toplumları “gelir ve eğitim seviyesi yüksek Beyaz Yakalı” vatandaşların yönetmesidir. Diğer bir ifade ile, halkın söylemi ile, “toplumları okumuşlar yönetir”.

Bu makalede, “yönetenler” kendi içinde kötü yöneticiler ve iyi yöneticiler olarak 2 kategoride ele alınmaktadır. Bunların birbirinden ayrılması hususu, vatandaşların sosyo ekonomik sorunlarına bağlı olarak tanımlanmaktadır. Mesala, söz konusu sosyo ekonomik sorunların azlığı, o ülkede yönetimin yukarıda sözü edilen anlamda başarılı olduğu, iyi bir yönetim olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Bunun tersi ise, kötü yönetimin operasyonel tanımı olmaktadır. İyi ve kötü yönetim tanımlarının bu şekilde ele alınmasının en önemli nedeni ise, demokrasinin sosyolojik anlamda tanımının kendisinden kaynaklanmaktadır.

Bilindiği üzere, siyasi anlamda/boyutta “demokrasi” hemen hemen her önüne gelenin kendine göre kullandığı bir kavramdır. Günümüz medyasında, her çeşit siyasimizin söze “demokrasi” kavramı ile başladığını, vurguladığını sık, görmekteyiz. Ancak, sosyolojik anlamda bu kavramın neyi ifade ettiği gözardı edilmektedir.

Sosyolojik anlamda, demokrasi, “sade vatandaşların, günlük yaşamındaki eğitim-sağlık-ulaşım-barınma-beslenme gibi

sorunlarının asgariye indirilmesi amacının kendisidir”. Bu tanımın operasyonel tanımını özellikle Batı toplumlarında görmekteyiz. Mesala, Portekiz’de olduğu üzere, hiç can kaybı olmamasına rağmen, hiç yaralanan insan olmamasına rağmen, bir köprüünün yıkılması, konu ile ilgili sorumlu Bakanın istifasına neden olmaktadır. Diğer bir örnek, “deli dana” olayı İngiltere’de ortaya çıktığında hiç bir vatandaş zarar görmediği halde, sadece ve sadece ilgili bakanlar neden daha çabuk bu olayı Alman vatandaşlarına iletmedi gerekçesi ile Almanya’da 2 Bakan istifa etti. Benzer şekilde, Japonya’da, işgal ettiği makamın sorumluluğunu yerine getirmeme nedeni ile bakanların, üst düzey yöneticilerin intiharları basına zaman zaman, yansımaktadır. Kısacası, bu ve benzer sayıda örnek saymak mümkün. Özetle, demokrasi ve insan hakları kavramlarının operasyonel tanımı, o kavramların, vatandaşlara sosyo ekonomik anlamda hizmet etmeye endekslediğini açık ve net olarak bizlere göstermektedir. Bu nedenle, vatandaşa hizmette kusur veya ihmal, kötü yönetim olmakta ve yetki – sorumluluk ilişkisine bağlı olarak o sorumlunun veya sorumluların istifasına, görevden alınmasına ve kanunlar karşısında hesap vermeye kadar giden sonuçları ortaya koymaktadır.

Demokrasi ve insan hakları kavramlarının operasyonel tanımlarını sanayileşmiş Batı toplumlarında olduğu şekilde, ülkemizde görmek çok zor. Bu anlamda sayısız örnekler var. Mesala, asfaltlamalar yapılırken yola mıcır dökülür ancak hiç bir uyarı işareti olmadığı için ölümcül kazalar olur,

* Prof. Dr. Turgut Özal Üniversitesi Öğretim Üyesi.

ama sorumlu ortada yoktur. Bankalar batır, kaybolan yaklaşık 50-55 milyar ABD dolarının yükü, bu ülkenin vatandaşlarına yüklenir, ancak ortalarda ciddi anlamda bu zararları ortaya koyan sorumluları tatmin edici düzeyde görmek pek mümkün değildir. Bilindiği üzere, bu ve benzer örnekleri çok sayıda ortaya koymak mümkündür.

Bu aşamada, akla gelebilecek sorulardan biri, “neden sosyoloji, demokrasi kavramını yukarıda belirttiği şekilde ele almaktadır?” sorusu olabilir. Bunun en önemli nedeni, “insan sonuçta önemli ölçüde organik bir yaratıktır” varsayımının kendisi olmaktadır. Öte yandan, bu varsayım tartışmaya açık olsa bile, bu noktada unutulmaması gereken husus, bu varsayımı red etme, aynı zamanda, tıp ve eczacılık gibi akademik birimleri de tamamen red etme olmaktadır.

Bu yukarıda sözü edilen varsayımlar, gerçek anlamda demokrasi ve insan hakları ilkelerine bağlı olarak toplumları yöneten, “iyi yönetimlerin”, vatandaşlara çağın olanakları çerçevesinde sosyo ekonomik hizmetler vermekle sorumlu olduklarını açık ve net olarak ortaya koymaktadır. Bu nedenle, mesala, Batı toplumları daha demokratik, Orta Doğu toplumları çok daha az demokratik gibi uluslararası sıralamalar yapılabilmektedir. Benzer şekilde, örnek, refah toplumları olarak sosyolojide tanımlanan Batı toplumları birinci dünya, Doğu Avrupa ülkeleri ikinci dünya ve geri kalanlar üçüncü dünya ülkeleri olarak tanımlayan sosyolojik tartışmalar ilgili literatürde görülmektedir.

Özetle, bu yukarıda sözü edilen sosyolojik varsayımlar, kuvvetler ayırımı ilkesi içinde kalarak konu ele alındığında, o ülkenin hukuk sisteminin, o ülkeyi yönetenleri, vatandaşların sosyo ekonomik anlamda ortaya çıkan sorunları ve mağduriyetleri çerçevesinde sorgulama durumunda olduğunu dikkatlerimize sunmaktadır. Bu sorgula-

ma, eğitim – sağlık- ulaşım – beslenme- barınma gibi sade vatandaşların günlük hayatında yer alan her alanı kapsamalıdır. Bu nedenle, demokrasi ve insan hakları gibi çağın değerleri, sadece ve sadece siyasi anlamda kullanılmamalıdır. Mesala, 20 siyasi parti ile seçimlere girme veya gelecek seçimde 24 parti ile seçimlere girme ülkemizde gelişen demokrasi ölçütleri olamaz.

Kısacası, sadece ve sadece, “halklara özgürlük”, “etnik kimlik” açılımları, “kimlik” sorunları gibi sınırlamalar yaparak demokrasi ve insan hakları tanımlamaları yapma, sosyolojik anlamda konunun esasını önemli ölçüde gözardı etmek olabilmektedir. Bilindiği üzere, bu yukarıdaki sınırlar içinde kalarak demokrasi tanımları yapma, sade vatandaşların sosyo ekonomik sorunlarının ve mağduriyetlerinin çözümüne yardım etmemektedir.

Evrensel anlamda hukuk sisteminin temel amacının “mağdurları korumak” olması olduğu hususu gözetildiğinde, ülkemiz hukuk sisteminin de demokrasi kavramının Batı toplumlarında görülen operasyonel tanımına endeksli olarak ülkemiz yönetimlerini sorgulaması kuvvetler ayırımı ilkesinin kaçınılmaz sonuçlarından biri olmaktadır.

Bilindiği üzere, “kötü yönetimler”, bilimsel ve ekonomik rasyonalite ile değil, kendileri ve kendi grup çıkarlarını gözeterek aldıkları kararlarla toplumu yönetenler olmaktadır. İşte, bu noktada, “yargı”, “yasamanın ve yürütmenin” üstünde olma durumundadır. Aksi halde, “hukukun üstünlüğü” anlamsızlaşır ve sağlıklı toplum olma özelliği kaybolmaya başlar.

Bu makalede sözü edilen, sağlıklı toplumun operasyonel tanımı, şiddet içerikli suçların az olmasının kendisi olmaktadır. Bu varsayımın temel nedeni ise, bir vatandaşın toplumuna karşı saldırganlaşmanın en önemli o insanın mağdur olduğuna olan inancıdır. Bu mağduriyet duygusu, kendisini hukuk sistemi içinde savunamaz oldu-

ğunda, bu şekilde ortaya çıkan çaresizlikler sonuçta “hate crimes”, nefret odaklı saldırı-ganlıklar ortaya çıkarabilmektedir.

Bu yukarıda sözü edilen çaresiz-mağduriyet zihniyeti, sosyoloji literatüründe anomi, anxiety, frustration ve ümitsizlik duygu ve düşüncelerinin sonuçları olmaktadır. Bilindiği üzere, insan toplumsal bir yaratıktır ve duygular, düşünceler önemli ölçüde toplumsal yapının sonuçları olmaktadır. Bu makalede sözü edilen anlamda, “kötü yönetim”, kötü toplumsal yapılar ve bunlarda söz konusu öfkeli – taşkın – şiddet eğilimli popülasyonları yaratabilmektedir.

Sağlıklı yönetilen toplumsal yapılarda, vatandaş ve toplum ilişkisi kurumlar vasıtası ile olmaktadır. Bu ilişki ağları demokrasi ve insan hakları ilkelerine bağlı olarak yerine getirilir olma durumundadır. Bu nedenle, mesela, ülkemizde görüldüğü üzere, kaliteli eğitim alma hakkı, sade vatandaşların ekonomik gücünü çok aşacak şekilde paraya endeksli olmamalıdır. Eğitim sistemi, evrensel hukuk ilkelerine göre, çocuklarımızın akademik anlamda çalışkanlığına ve akademik yeteneklerine endeksli olmalıdır. Benzer şekilde, sosyoloji literatüründe “training for labor” olarak ifade edilen veya sosyal sermaye olarak ifade edilen özelliklere endeksli, dededen babaya ve babadan çocuklara miras bırakma şeklinde meslek sahibi yapan bir eğitim sistemi olmamalıdır. Benzer şekilde, kaliteli sağlık hizmeti alma, sade vatandaşların ekonomik gücünün çok üzerinde olmamalıdır. Aynı şekilde, siyasi yapılanmalar, bazı güç odaklarının, sadece kendi yarattıkları sosyal kimlikleri dağıtan ve farklılaşmalar yaratan, kutuplaşma yaratmanın ötesine gidemeyen yapılarda olmamalıdır. Siyasi yapılanmalar, sade vatandaşların günlük yaşam sıkıntılarını azaltma amacına endekslenmelidir.

Yukarıda, kısaca özetlenen şekilde ele alındığında, aile ve din kurumları hariç, ülkemiz sade vatandaşlarımızın kurumsal

yapılarımızla olan ilişkilerinin önemli ölçüde mağdurlar popülasyonu yaratabildiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, sosyolojik anlamda demokrasi ve insan hakları çerçevesinde “sade vatandaşların hizmet alma” yoksunluğunun nedenlerini sorgulama, kuvvetler ayırımı ilkesine göre, yargının alanı olmaktadır.

Siyasi kurumsal yapının düşünce özgürlüğü adı altında ortaya atabileceği ideolojik tartışmalar, hizmet alma yoksunluğu mağdurlarını taraf olma durumunda bırakabilir. Bu nedenle, düşünce özgürlüğü adı altında toplumsal sıkıntıları ele alan Marksist analizler, radikal islam analizleri, yerel kimlikler sorunları analizleri toplumsal yapıda şiddet içerikli çatışmalar ortaya çıkmasının nedeni olabilmektedir.

Yukarıda ifade edilenleri basit bir örnekle ele alabiliriz. Bilindiği üzere, okula gitme şansı olmayan veya averaj kalitede eğitim alma şansı olmayan yüzbinlerce gencimiz var. Ayrıca, iş bulma şansı yok denecek durumda olan yüzbinlerce gencimiz var. Bilindiği üzere, düzgün eğitim seviyesi olmayan ve vasıflı bir iş becerisi olmayan bir insanın düzgün, düzenli bir iş bulma şansı yok gibi. Öte yandan, bu gençlerin ülkenin siyasi kurumları ile ilişkisi, ağalık sistemi, aşiret sistemi gibi nedenlerle ortaya çıkan, bir çeşit mahalle baskısı anlamında, bazı güç odaklarının elinde olabilmektedir. Tüm bu ve benzer nedenlerle, bu insanlarımız ülkemizin eğitim, sağlık, ekonomi ve siyaset kurumsal yapıları ile iletişimlerinde çok ciddi mağduriyetlere maruz kalabilmektedirler. Diğer bir ifade ile, kurumsal düzeyde toplumla iletişim kurması çok yoksun bir durumda olan, bu yoksul ve yoksun kitleler, kendi kişisel varlıklarının bir “hiç” olması duygusu ve düşüncesini yaşamının mahkumları olmaktadır. Toplum içindeki kimlikleri anlamsız kılınmaktadır. Eğitim yok, iş yok, nasıl kimlik sahibi olabilirler ki?

Bu kimliksizlik ve bunun sonuçları olan anomie, anxiety, frustration ve ümitsizlik kendi içindeki popülasyonun bir bölümünü, içinde yaşadığı toplumun Marksist analizlerinin, radikal islam analizlerinin, etnik ayrımcılık analizlerinin şiddet içerikli açıklamaları mensupları olmasına neden olabilmektedir. O kimliksizler bu analizlerden birinin üyesi olarak, ancak, kimlik elde etme şansının mahkumları olabilmekteler. Vatandaşı olduğu topluma karşı şiddet onların yaşam tarzı olmaktadır.

Hukukun üstünlüğünün yoksunluğu sonuçta, yasama ve yürütmenin kendi başına bağımsızlığını ve bu bağımsızlıkta sonuç-

ta yetki – sorumluluk dengesinin evrensel hukuk dışında kalması sonucunu yaratmaktadır. Bu durum, bu makalede ele alınan “kötü yönetimin kendisi olmaktadır”. Şiddet içerikli adli suçların ortaya çıkmasına neden olan “kötü yönetimler” evrensel hukuk içinde kalarak yargının üstünlüğüne terk edilmelidir. Mesela, terör ve terörist varlığı ile kötü yönetim ilişkileri bilimsellik içinde bağımlı bağımsız değişkenler modelleri ile çalışılmalıdır. Bu çalışmaların anlamlı sonuçlar ortaya koyabilmesi ise, o ülkedeki kuvvetler ayırımına göre evrensel hukuk içinde kalan hukuk sisteminin yasama ve yürütmeyi denetlemesine bağlıdır.